

■ УДК 378.147.091.33-026.15-027.22

В. О. Бугайова, кандидат мистецтвознавства, старший викладач, Харківська державна академія культури, м. Харків

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГУМАНІТАРНО-МИСТЕЦЬКОЇ СФЕРИ

Розглядається проблема становлення молодих фахівців у сучасному світі та розвитку їх творчих здібностей, формування індивідуальності й професійної креативності, а також визначення можливих способів вирішення означеного питання завдяки застосуванню інноваційних технологій. Проаналізована ситуація, що склалася нині на українському ринкові праці, пропонуються можливі варіанти підвищення рівня професіоналізму, творчих професійних знань і вмій майбутніх митців.

Ключові слова: творчість, креативність, навчання, становлення, мислення.

В. А. Бугаева, кандидат искусствоведения, старший преподаватель, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

РАЗВИТИЕ КРЕАТИВНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ГУМАНИТАРНО-ХУДОЖЕСТВЕННОЙ СФЕРЫ

Рассматривается проблема становления молодых специалистов в современных условиях развития их творческих способностей, формирования индивидуальности и профессиональной креативности, а также определения возможных способов решения указанного вопроса благодаря применению инновационных технологий. Проанализирована ситуация, сложившаяся сейчас на украинском рынке труда, предлагаются возможные варианты повышения уровня профессионализма, творческих профессиональных знаний и умений будущих специалистов.

Ключевые слова: творчество, креативность, обучение, становление, мышление.

V. O. Buhaiova, Candidate of Art Criticism, Senior Lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF FUTURE SPECIALISTS IN THE HUMANITARIAN AND ARTISTIC AREA

The article discusses the problem of formation of young professionals in the modern world, development of their creative abilities, formation of professional identity, creativity, as well as identifying possible ways of addressing these issues through the use of innovative technologies. The author analyzes the situation in the Ukrainian labor market and suggests possible ways to increase the level of professionalism, creative professional knowledge and the skills of future specialists.

Key words: art, creativity, learning, development, thinking.

Проблеми становлення і розвитку творчого начала майбутніх митців у сучасних українських реаліях є нагальною. Тому, щоб уможливити формування конкурентоспроможності ринку праці, українська система освіти має, передусім, ґрунтуватися не на сторонній еволюції розвитку особистості, а на завданні максимального розвитку здатності людини до саморегуляції та самоосвіти, відповідно до потреб суспільства.

Як вища, так і середня школа мають здійснювати підготовку гармонійно розвинутих фахівців, здатних вирішувати складні завдання за допомогою нових сучасних технологій, при цьому враховуючи поклики часу та використовуючи свої творчі здібності.

Актуальність статті зумовлена необхідністю змінити підхід до навчально-пізнавальної діяльності, адже, з огляду на існуючий нині обсяг інформації, він не є продуктивним. Нові знання не гарантують виникнення нових ідей.

Незважаючи на те, що проблема розвитку творчого начала в майбутніх фахівців певної справи досліджується вже давно, багато питань досі не вирішено. І понині більшість навчального часу відводиться репродуктивній нетворчій діяльності, орієнтуючи майбутнього спеціаліста на здобуття знань, а не на розвиток власного потенціалу.

А тому є нагальна потреба суспільства в інтенсивному розвитку інтелектуального потенціалу кожної людини. І найважливіша роль у цьому процесі належить вищим навчальним закладам, навчання в яких має підпорядковуватися ідеї розвитку творчих здібностей студентів. Саме тут їм слід навчитися самостійно мислити, діяти в незвичайних умовах та вирішувати нестандартні проблеми.

Нині перед вчнз постають нові завдання у сфері розвитку творчих можливостей студентів. Зокрема, існує необхідність визначення правильної мотивації особистості, в основі якої має бути закладено пріоритет ціннісних орієнтацій, здатність до саморозвитку, конструктивності, оригінального креативного підходу до вирішення професійних проблем.

Питання розвитку в майбутніх спеціалістів соціально-культурної сфери творчих здібностей та навичок розглядалося, зокрема, в працях О. Я. Савченко, О. І. Ляшенко, А. М. Федяєвої, Л. І. Анциферової, В. О. Красногорова й ін. Крім того, значимими є праці таких науковців, як: Я. Я. Болюбаш, А. А. Вербицький, Т. О. Дмитренко, В. П. Кузовлев, В. А. Попков, М. І. Приходько,

А. В. Сущенко, Т. І. Сущенко, котрі досліджували питання вдосконалення педагогічного процесу на основі креативних підходів, форм і методів у вищій школі, які є актуальними і нині. Проблему креативності вивчали О. Є. Антонова, Дж. Гілфорд та ін.

Проте означені напрями модернізації сучасної освіти у сфері розвитку креативної особистості не можна реалізувати належним чином у зв'язку з недостатнім використанням інноваційних технологій у навчально-професійній діяльності.

Саме тому мета статті полягає в теоретичному аналізові проблеми становлення особистості майбутнього фахівця, розвитку його творчої індивідуальності та формуванні професійної креативності, а також визначенні можливих способів вирішення означеного питання завдяки застосуванню інноваційних технологій.

Проблема розвитку творчої індивідуальності тривалий час розглядалася в контексті мистецтвознавства, естетики та психології творчості. До педагогічної проблематики вона долучилася лише в 90-х рр. ХХ ст.

Як зазначає у своїх працях радянський і російський психолог, автор власної теорії особистості Людмила Іванівна Анциферова, процес формування особистості майбутнього фахівця потребує переорієнтування підходу підготовки із суб'єкта пізнання на суб'єкта практичної та теоретичної діяльності [2]. На її думку, значущість пізнання полягає в регуляції діяльності особистості, відтак неможливо правильно визначити обсяг пізнання, не розкриваючи його значення. Таке твердження є актуальним і нині.

Певні вітчизняні дослідники, зокрема Б. Г. Ананьєв, Є. О. Климов, В. Т. Кудрявцев, вважають процес професійного становлення довготривалим, різноплановим та динамічним. Тому виокремлюють такі етапи професійного становлення особистості: формування професійних намірів, професійне навчання, професійна адаптація, реалізація особистості в професії.

Можна припустити, що процес особистісного й професійного становлення майбутнього фахівця та його готовність до подальшої професійної діяльності суттєво пов'язані між собою. Адже в професійній діяльності реалізуються творчі, особистісні цінності. Проте лише за умови, що вони були попередньо сформовані в процесі особистісного становлення та формування готовності до певної діяльності. Наукові діячі у сфері педагогіки В. О. Сластьонін та А. І. Шутенко у своїх працях виявили такі суперечності в процесі особистісного та професійного розвитку між: динамікою професійних завдань, вимог до професії і внутрішньою готовністю до їх здійснення; невизначеністю виховної

політики, морально-ідеологічними настановами в суспільстві і прагненням майбутнього фахівця мати чітку та визначену позицію; природною власною потребою особистості в самореалізації і можливостями її досягнення в умовах майбутньої діяльності в закладах освіти.

Сама ж навчально-професійна діяльність складається з мотиваційного, виконавського, корегуючого та результативного компонентів. Її основою є певні здібності людини: академічна (здатність здобувати нові знання), комунікативна (здатність до спілкування), сенсомоторна та креативна (здатність до творчості). Навчально-професійна діяльність забезпечує взаємозв'язок між послідовними інтелектуальними та практичними діями з досягненням навчальної і пізнавальної діяльності. А, на думку німецького філософа І. Канта, творчість становить саму основу пізнання, а відтак, і навчального процесу [5].

Адже суть творчості полягає в здатності людини подолати стереотипи на основі широкого кола асоціацій та інтенсивної внутрішньої мотивації. Творча діяльність не обмежується існуючими знаннями — це створення чогось нового, оригінального [4]. Тому завдання освіти в навчанні творчого мислення — спонукати майбутніх митців приймати рішення в складних і непередбачуваних умовах, що потребуватиме застосування нових підходів та прогнозування; відповідальності за розвиток професійного знання й оцінювання стратегічного розвитку; здатності до автономного та самостійного способу здобуття освіти.

Ефективність вирішення творчих завдань залежить від стилю мислення індивіда. Деякі методики спонукання й удосконалення творчого мислення розроблені вже нині. Основуючись на власних дослідженнях, а також висновках інших науковців, можна виділити їх основні складові.

1. Інтенсивно-пошукова мотивація полягає в задатках та нахилах, які проявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, а також динамічності психічних процесів.

2. Пізнавальна активність передбачає інтереси, їх спрямованість, систематичність виявлення; допомагає прояву загального інтелекту — розуміння, оперативності оцінок і вибору способу вирішення, адекватності дій.

3. Незалежність, самостійність — це передусім наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, систематичність у роботі, а також сміливе прийняття рішень. Завдяки цьому можна навчитися правильно комбінувати, знаходити аналоги, реконструювати, варіювати й уміти раціонально використовувати існуючі ресурси.

4. Емоційність та інтуїтивізм — здатність до найоперативніших оцінок, рішень, прогнозів; чутливість до продуктів розумового процесу.

Пошуки способів стимулювання студентського інтересу до вивчення предметів загальноосвітнього циклу переконують: студент гірше сприймає готову інформацію, в якому б вигляді вона не подавалася, ніж ті висновки, яких йому вдалося дійти самостійно [6]. Під час формування творчої особистості насамперед слід навчити людину мислити самостійно. Справжній спеціаліст повинен діяти, приймати відповідальні рішення, творити.

Креативність мислення — одна з найважливіших рис справжнього професіонала. Саме вона є ключовим джерелом інтелектуальної діяльності — пізнавальної потреби, сприяє становленню та самореалізації особистості, успішному здобуттю професійних знань і набуття вмінь, тим осередком, який закладає підвалини для пізнавальної активності, основою пізнавального інтересу.

Нині існує вже більше ста визначень креативності. У перекладі з англійської «creative» означає творчий, з латиниці «creation» — творення [1]. Отже, поняття «креативність» поєднує в собі відразу творчість і творення. Проте креативність — це не можливість видумування чогось, це лише змога бачити в сьогоденні більше. Бути креативним означає бути одночасно і діючим, і спостерігаючим; уміти узагальнювати альтернативи й підтримувати нові ідеї, які в майбутньому можуть допомогти створити і реалізувати новий задум.

У сучасному світі важливо навчити людину навчатися. Для максимального продуктивного процесу навчання педагогові слід розробити інтегративну модель, за допомогою якої можна плідно поєднувати аудиторні заняття з самостійною навчальною працею [3]. Як варіант, для поєднання навчання з участю викладача та самостійної роботи студента можна використовувати сучасну технологію професійної освіти — формування і розвитку креативного мислення, або, як його ще називають, професійно-креативне навчання.

Професійно-креативне навчання має дві складові: пошуково-дослідницьку діяльність і науково-дослідницьку діяльність. Для розвитку творчого мислення необхідно важливими є методи постійної активізації й евристичної діяльності [7]. Застосовувати такі методи як мозковий штурм, синетика, морфологічного аналізу, фокальних об'єктів, контрольних питань, безладу, протиріч, критики, оновлення, аплікації теорії, поєднання, дефініцій, експериментальний, рекодифікації та ін.

Основою креативної концепції навчання є розвиток спеціалізованих концептуальних знань, здобутих у процесі навчання

і професійної діяльності на рівні новітніх досягнень — підґрунтя для оригінального мислення та інноваційної діяльності. Критичне осмислення проблем у навчанні й професійній діяльності дасть майбутнім фахівцям уміння вирішувати складні завдання і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань, часто в умовах неповної чи недостатньої інформації і суперечливих вимог.

Якість освіти сьогодні і в майбутньому має визначатися саме здатністю створення майбутніми спеціалістами умови для розвитку нетрадиційного мислення, вміння адаптуватися і згодом змінювати середовище. До таких умов належать: наявність інтенсивної пошукової мотивації, достатній рівень освіти й інтелекту, розвиток пізнавальної активності, зниження регламентованості поведінки під час навчального процесу, створення творчого середовища і психологічно сприятливого клімату для творчості, соціальна підтримка творчої поведінки.

Слід зважати на те, що розвиток професійної творчості відбувається поступово і має таку послідовність: професійно-вибіркове пізнання, осмислення й усвідомлення проблемної ситуації, виокремлення головної проблеми і постановка проблем у визначених параметрах, пошук підходів до їх вирішення, розробка ідеальної моделі реалізації стратегій, логічне обґрунтування прийнятої ідеальної моделі, вирішення проблеми через реалізацію творчої моделі на практиці. Загалом можна відзначити, що кінцева мета процесу формування особистості — це залучення фахівця до творчої діяльності. Унаслідок цього й особистість стає творчою.

Творчість розглядається як продуктивна форма активності й самостійності, як діяльність, на основі якої в результаті переосмислення наявного досвіду та здобутих знань створюється щось нове, оригінальне. Тому педагогічна підтримка формування особистості майбутнього фахівця має спрямуватися на залучення його до творчої діяльності й розвитку цілеспрямованості під час вирішення творчих завдань.

Науковці лабораторії Г. Альтшуллера, проаналізувавши методи активізації мислення, дійшли висновку про те, що людину можна і потрібно навчити вирішувати творчі завдання. Теорія вирішення винахідницьких завдань стала основою технології розвитку творчої особистості. Важливою проблемою при цьому стає необхідність подолання вже усталених процесів мислення, так званої психологічної інерції, внаслідок якої виникають труднощі у створенні чи застосуванні чогось нового.

Під час становлення і розвитку творчої особистості майбутніх професійних митців головне — використовувати методи, що

є сукупністю принципів і правил, які визначають найвірогідніші стратегії й тактики дій того, хто вирішує проблему, стимулюють інтуїтивне мислення, сприяють генеруванню нових ідей. Це вможливить максимальну концентрацію духовних та інтелектуальних сил спеціалістів для власних відкриттів, розвитку творчих здібностей. Адже творча індивідуальність фахівця передбачає сформованість креативних здібностей, розвиток яких зумовлюється наявністю творчого потенціалу. Необхідними умовами реалізації останнього є потреба у творчій діяльності для саморозвитку, самовдосконалення, а також наявність певних мотивів, серед яких пріоритетними мають бути мотиви, безпосередньо пов'язані зі змістом професії, творчого самовдосконалення та самоствердження. Творча неординарність характеризується індивідуальним неповторним творчим стилем діяльності й певним рівнем творчих досягнень людини в конкретній професійній діяльності.

Формування особистості майбутнього працівника як творчої індивідуальності в процесі навчання відбувається тоді, коли під час освітнього процесу можна створити умови для творчого набуття цілісного досвіду професійної діяльності, а кожний майбутній фахівець у процесі навчання індивідуально, творчо поєднує основні складникові минулого досвіду, засвоює культуру, творчий досвід професійної діяльності минулого.

Для розвитку і формування зазначених навичок необхідно використовувати певні творчі завдання, які, опираючись на вищезначеному, можна поділити на п'ять рівнів.

1. Завдання в межах однієї спеціальності. Для її вирішення необхідно обрати один серед кількох загальноприйнятих варіантів. Сам об'єкт при цьому не змінюється.

2. Завдання, які потребують видозміни об'єкта внаслідок вибору оптимального варіанта вирішення серед запропонованих.

3. Завдання, пов'язані з необхідністю проведення значної зміни об'єкта. Вирішення цих завдань потрібно відшукати серед сотень неправильних, що потребує обізнаності та знань у різних галузях.

4. Завдання, пов'язані з повною зміною об'єкта, котрий необхідно вдосконалити. Пошук необхідного вирішення передбачає аналіз безлічі варіантів.

5. Завдання стосовно об'єкта, що наразі вдосконалюється. Пошук шляхів вирішення цієї проблеми потребує аналізу безліч варіантів і потребує здійснення певного наукового відкриття.

Найефективнішим видом навчальної діяльності у формуванні творчих професійних знань і вмінь є виконання реальних завдань з розробкою конкретних рекомендацій щодо високотехнологічного

виробництва й конкурентоспроможності послуг. Підготовка майбутніх спеціалістів за технологією професійно-креативного навчання забезпечуватиме їх здатність до самостійного прийняття нестандартних професійних рішень та ефективного вирішення складних завдань.

Список використаних джерел

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки / О. Є. Антонова // Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012.
2. Анциферова Л. И. Принцип связи психики и деятельности и методология психологии / Л. И. Анциферова // Методологические и теоретические проблемы психологии. — М. : Наука, 1969.
3. Зубкова І. Ю. Психологічні особливості Я-образу вчителя-професіонала за структурними компонентами цілісної моделі / І. Ю. Зубкова // Практична психологія та соціальна робота. — 2003. — №5.
4. Жигір В. І. Професійна педагогіка : навч. посіб. / В. І. Жигір, О. А. Чернега ; за ред. М. В. Вачевського. — Київ : ТОВ «Кондор», 2011.
5. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. — 1790.
6. Красноголов В. О. Комплексна психодіагностика якостей. Визначення творчої індивідуальності дітей і шляхів її розвитку / В. О. Красноголов // Обдарована дитина. — 2001. — №2.
7. Ляшенко О. І. Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / О. І. Ляшенко та ін. ; ред.кол.: Б. І. Холод (ред.). — Київ : НМЦВО, 2000. — Вип. 28. — 2004.

References

1. Antonova O. E. Sutnist poniattia kreatyvnosti: problemy ta poshuky / O. E. Antonova // Teoretychni i prykladni aspekty rozvytku kreatyvnoi osvity u vyshchii shkoli : monohrafiia / za red. O. A. Dubaseniuk. — Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2012.
2. Antsiferova L. I. Printsip svyazi psikhiki i deiatelnosti i metodologiiia psikhologii / L. I. Antsiferova // Metodologicheskie i teoreticheskie problemy psihologii. — M. : Nauka, 1969.
3. Zubkova I. Yu. Psyholohichni osoblyvosti Ya-obrazu vchytelya-profesionala za structurnymy componentamy tsilisnoi modeli / I. Yu. Zubkova // Praktychna psyhologiiia ta socialna robota. — 2003. — №5.
4. Zhyhir V. I. Profesiina pedahohika : navch. posib. / V. I. Zhyhir, O. A. Chernieha ; za red. M. V. Vachevskoho. — Kyiv : TOV «Condor», 2011.
5. Kant I. Kritika chistoho razuma / I. Kant. — M., 1790.
6. Krasnoholov V. O. Kompleksna psyhodiahnostyka yakostei. Vyznachennia tvorchoi indyvidualnosti ditei i shliakhiv yii rozvytku / V. O. Krasnoholov // Obdarovana dytyna. — 2001. — №2.

7. Liashenko O. I. *Novi tehnolohii navchannia : nauk.-metod. zb.* / O. I. Liashenko ta in.; red. kol.: B. I. Kholod (editor). — Kyiv : NMTSVO, 2000. — Vyp. 28. — 2004.

■ UDC 378.147.091.33-026.15-027.22

Buhaiova V. O., Candidate of Art Criticism, Senior Lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv
househappy@mail.ru

THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF FUTURE SPECIALISTS IN HUMANITARIAN AND ART AREA

The aim of this work is to study the problem of forming young professionals, develop their creative abilities, the formation of individual and professional creativity, as well as identifying possible ways of addressing these issues through the use of innovative technologies.

Research methodology: Six major publications and books about teaching students with creative professions, their psychological characteristics and creativity development are reviewed.

The Results: The situation in the Ukrainian labor market has been analyzed. Possible ways to increase professional level, creative professional knowledge and skills of future specialists have been suggested. The essence of creativity lies in the ability to overcome the stereotypes within a range of associations and intense inner motivation.

The author suggests a new approach to learning and cognitive activity. The most effective form of learning activity is to perform real tasks with the development of specific recommendations for high-tech production and service competitiveness. When choosing forms and methods of training at theoretical and practical stages of professional formation, it is necessary to take into account the current trends of education reform, the requirements of educational standards and the analysis of professional work of future expert during the creative use of professional knowledge and skills in the specific creative work.

Novelty: Vocational and creative training is considered as a possible new approach to the learning and cognitive activity of future artists.

The practical significance: In this article teachers of Artistic Disciplines will be able to find useful information, concerning to the development of new teaching strategies of creative professions, through innovative technologies and techniques.

Key words: creative, creativity, education, formation, thinking.

Надійшла до редколегії 12.03.2015 р.